

ČIPKA IDRIJA
in
ZAVOD ZA KULTURO
IN IZOBRAŽEVANJE
KURNIKOVA HIŠA TRŽIČ

PRODAJNA RAZSTAVA

IDRIJSKA ČIPKA

3. julij—7. september 1992

Vljudno vabimo
Vas, vaše prijatelje
in znance
na otvoritev in ogled
prodajne razstave
IDRIJSKA ČIPKA,
ki bo v petek, 3. julija 1992
ob 18. uri
v galeriji Kurnikova hiša
v Tržiču.

Nastopil bo cerkveni pevski zbor
Ignacij Hladnik — Tržič.
O umetnosti izdelovanja čipk
in o idrijski čipki
bo spregovoril
g. Jurij Bavdaž
iz Idrije.

Razstava bo odprta vse poletje od 3. julija do
konca avgusta vsak dan, razen ob ponedeljkih
med 17. in 19. uro, ob sobotah in nedeljah tudi
med 9. in 12. uro.

Nekaj zanimivosti iz razvoja idrijske čipke

Med problemi, ki so povezani z najmočnejšim idrijskim rokodelstvom — čipkanjem, je gotovo najbolj zanimivo vprašanje, kako in zakaj je ta dvestoletna idrijska dejavnost postala konec prejšnjega stoletja in na začetku sedanjega stoletja najmočnejši proizvodni center za čipkarski trg severno od Alp.

Kot po vsej Evropi in tudi po Sloveniji, so v Idriji izdelovali čipke najrazličnejše vrste in kvalitete. Poznali so dve vrsti klekjanja, dve različni tehniki, ki dasta tudi dva popolnoma različna izdelka. Prva velika posebnost je ta, da so edino v Idriji uporabljali obe tehniki različnega izvora: »platnena« izvira iz Milana in Antwerpna in jo klekljamo še danes, druga pa je »flandrijska«, mrežasta, lahkotna, za katero velja splošno ime til (tiill) in domače ime »prifarska mreža«. Za slednjo je slavni in svetovljanski Hacquet (sred. 18. stol.) menil, da se sicer ne more meriti z bruseljsko čipko. Til so uporabljali za narodno žensko pokrivalo »pečo«, platnene pa za prte, posteljnino in cerkveno opravo. Ohranjen je katalog iz leta 1839. Ta je važen dokument za to staro proizvodnjo. Imena za čipke so vpisana v slovenščini, nakazuje pa tudi, da je bila proizvodnja namenjena za lokalni trg. Takrat Idrija ni bila vključena v evropski tržni prostor, bila je popolnoma obrobna, zato je ni doletel niti razcvet niti propad evropskega čipkarstva okrog leta 1800. Čipka je namreč bila proizvod za fevdalno gospodo in vrh meščanstva, za kralje in velikaše. Francoska revolucija je pomenila začetek konca za to prerafinirano proizvodnjo, revolucija v 1848. letu pa je zbudila dokončen odpor proti temu razkošju, resnično že dekadentnemu. Za izdelovalce tila je bil dodaten udarec še izdelovanje strojnih mrežastih čipk, ki so bile celo bolj cenejene od ročno izdelanih.

Toda nekeje okrog 1870 so redki preostali trgovci s čipkami opazili, da se povpraševanje po čipkah veča. Zgodilo se je namreč to, da so novoobogateli idrijski meščani odkrili razkošje čipk. Novi meščanski bogataši pa so bili mnogo bolj številni kot prejšnji fevdalni krog. Prišli so na isto: bogastvo in položaj so razkazovali s čipkami v stanovanjih in obleki.

Nazorno nam prikazuje stanje tega časa izjava beneškega trgovca Michelangela Jesuruma: »... kaj so postale čipke iz Pellestrine ... zbirka niti, zvozlanih z groznim okusom v še bolj obupen izdelek ...« in »okrog 1870 je bilo v Benetkah kakih 50 slabih čipkaric ...« Nato se pohvali, da je v dveh letih stekla odlična proizvodnja, katere pobudnik je tudi sam.

To je bila prilika za Idrijo! Kaže, da je za vsak velik uspeh potrebno, da se znajdejo ob pravem času in na pravem kraju pripravljeni ljudje.

Najpomembnejša idrijska trgovka s čipkami Katarina Lapajne in dunajski veletrovec Stranitzer sta ob pomoči ministrstva za trgovino ustanovila v Idriji leta 1876 čipkarsko šolo. Razvoj čipke, čipkanja in čipkarskega pouka pa je bil v rokah izumiteljske rodbine Ferjančič.

Podružnice idrijske čipkarske šole so rasle kot gobe po dežju v okoliških vaseh, po vse širši okolici in bolj oddaljenih krajih tja do Gorenjske. Proizvodnja čipk je stalno naraščala do 1. svetovne vojne, ko je dosegla na tem področju ogromno količino iz rok 15.000 klekljaric. Odgovor na vprašanje o estetski moči, vzorcih in vplivih je naslednji.

Temeljna klasična idrijska čipka je zbrana v katalogu Dragotina Lapajnet, Katarininega sina. Ta katalog je ohranjen popolnoma. To so čipke, ki so se delale do leta 1915. Dragotin Lapajne je bil konservativen, glede vzorcev se je branil tujih vplivov. Zahteval je predvsem tehnično popolnost.

Sicer pa je bila proizvodnja tega časa zelo svobodna in raznotera tako, da ob pregledovanju vzorcev in papircev najdemo lahko vseh vrst motive in vseh vrst vplive — tja do arabskih ornamentov. V tem času je ustvarjalo vzorce več sto risarjev in ri-

sark, ki niso imeli kakih stilnih ali umetniških smernic. Samo v dunajskem Zentralspitzenkursu so ustvarjali vzorce akademsko izobraženi likovniki.

S 1. svetovno vojno prične ponoven upad trga in proizvodnje, ki se nenehno zmanjšuje z zanimanjem za čipke vred. Toda okrog 1970. leta zanimanje za čipke ponovno oživi, a tokrat le za najbolj kvalitetno čipko. Takšno lahko danes v Idriji tudi kupite.

Jurij Bavdaž

